

І. Ф. Черніков

Рецензія на: А. Ю. Кримський. Бібліографічний покажчик / Упоряд.: О. Д. Василюк, Ю. М. Кочубей. – К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2016. – 276 с.

Особливості географічного й геостратегічного розташування та історичного розвитку України зумовили протягом століть її досить жваві та різнобічні взаємини з народами Сходу, виникнення і подальший розвиток на українському терені науки орієнталістики.

Гebraїстика, ісламознавство та тюркологія в Києво-Могилянській академії (XVII ст. – поч. XIX ст.); вивчення стародавнього Сходу, санскритологія й арабістика в Київському університеті; гebraїстика, арабістика, індологія, китаєзнавство в Харківському університеті; тюркологія, іраністика та ісламознавство у Львівському університеті; тюркологія, арабістика, історія країн Північної Африки, іраністика в Одеському Рішельєвському ліцеї (1817–65), перетвореному згодом в університет; функціонування в 1926–1931 рр. Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (ВУНАС) – переконливе тому свідчення.

Симптоматично, що одним із фундаторів Української академії наук (УАН), яка незабаром відзначатиме свій 100-річний ювілей, був її перший неодмінний секретар (головний учений секретар) Агатангел Юхимович Кримський (1871–1942), патріарх вітчизняної орієнталістики, автор понад 1000 різноманітних наукових праць з історії й культури країн Близького і Середнього Сходу, талановитий літератор, у якого є чимала письменницька спадщина, в тому числі численні переклади, шіроковідома поетична збірка “Пальмове гілля” тощо. Помітним є також його внесок в україністику.

Відчутним імпульсом до активного перевидання творів Агатангела Кримського значною мірою стали його ювілеї – 100-річчя, 120-річчя та його 140-річчя від дня народження (1971, 1991, 2011 рр.).

Вихід у світ 2016 р. Бібліографічного покажчика А. Ю. Кримського безпосередньо пов’язаний зі 145-ю річницею від дня його народження.

Безперечна заслуга упорядників покажчика – наукових співробітників Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, кандидата історичних наук О. Д. Василюк та кандидата філологічних наук Ю. М. Кочубей, – полягає в тому, що, використавши досвід своїх попередників та розподіливши за хронологічно-тематичним принципом силу-силенну залучених опублікованих праць академіка (а їх у Бібліографічному покажчику названо 1212), вони розгорнули, по суті, велетенську панораму розвитку українського сходознавства від його витоків і практично до теперішнього часу.

Особливістю більш-менш значних наукових праць Агатангела Кримського є те, що насамперед історія і література, історія й писемність, історія та культура тюркомовних та інших народів досліджувались ним як невід’ємні компоненти у щільному їхньому взаємозв’язку.

Зрозуміти це, безперечно, можливо, адже А. Ю. Кримський, крім Лазаревського інституту східних мов, закінчив історико-філологічний факультет Московського університету, де ці дві дисципліни методологічно вивчались як єдине ціле. Не слід

також забувати і про його досить виразний хист та прямо-таки непересічні здібності до художньої творчості. Адже Агатангел Юхимович був не тільки вченим, а й письменником. Ось чому його книги набули такого широкого резонансу. Говорячи про особливості фундаментальних праць А. Ю. Кримського з тюркології, арабістики та іраністики, видатний український сходознавець Андрій Ковалівський (1895–1969) зазначав, що готувались вони як підручники або посібники для студентів. Однак такими вони, природно, не були, оскільки жоден студент не міг практично досконально засвоїти силу-силенну матеріалів, які містяться в них, та й сама побудова цих книг є такою, що той матеріал, скоріше, допомагав знайти шлях до подальшого осмислення того чи іншого питання [Ковалівський 1974, 144].

Творча лабораторія академіка А. Ю. Кримського є унікальною, вона безперечно заслуговує на глибоке вивчення та осмислення. Насамперед слід підкреслити, що вчений з величезною повагою ставився до ймовірності і точності історичного факту, події, явища. А. П. Ковалівський пояснює, що цілковита вимогливість Агатангела Юхимовича навіть до дрібної неточності була обумовлена передусім його феноменальною пам'яттю. “Він завдяки своїй пам'яті бачив помилку не тільки щодо будь-якого нового видання, а й по відношенню до праці, відомої тільки в рукопису. Він виправляв назву, дату видання, іноді навіть сторінку” [Ковалівський 1974, 144].

Автор передмови покажчика, стислої за обсягом, але ґрунтовної за своїм задумом та високопрофесійної за виконанням, Оксана Василюк зауважує, що за основу й зразок для цього видання правив Бібліографічний покажчик А. Ю. Кримського (1889–1971) / Відповідальний редактор О. Є. Засенко. – К.: Наукова думка, 1972. – 168 с.

“Тотуючи бібліографічний покажчик, – зазначає О. Д. Василюк, – упорядники ставили за мету якомога повніше представити всі праці А. Ю. Кримського та роботи про нього, що виходили друком, починаючи з 1889 року й до сьогодні, особливо опубліковані після 1971 року та за кордоном” (с. 5).

Від себе додам: вкрай важливо прискорити процес пошуків в архівах нових, ще не опублікованих рукописів наукових праць А. Ю. Кримського, з тим щоб все ж таки в найближчому майбутньому подарувати широкому загалу повне зібрання творів нашого співвітчизника, геніального українського сходознавця зі світовим ім'ям.

Важливою складовою представлених публікацій А. Ю. Кримського є його епістолярна спадщина [див.: Епістолярна спадщина... I–II, 2005]. Адже впродовж свого життя він постійно листувався, наприклад, з І. Я. Франком (1856–1916), Лесею Українкою (1871–1913), П. Г. Житецьким (1837–1911), І. Ю. Крачковським (1883–1951), В. І. Вернадським (1863–1945), В. Ф. Міллером (1948–1913), Ф. Е. Коршем (1843–1915) та іншими яскравими особистостями.

На наш погляд, варті всілякого схвалення представлені в Бібліографічному покажчику нові рубрики. Саме завдяки цим рубрикам створюються сприятливі умови для широкого ознайомлення орієнталістичної громадськості з новими надходженнями з цієї тематики, що поповнюють бібліотеки і книжковий ринок як нашої держави, так і зарубіжних країн.

Видання “А. Ю. Кримський. Бібліографічний покажчик”, підготовлене Інститутом сходознавства, по праву можна вважати доленосною енциклопедією вітчизняної орієнталістики, воно є цінним та актуальним.

ЛІТЕРАТУРА

Епістолярна спадщина Агатангела Кримського (1890–1941). Т. I. 1890–1917 / Відповідальний редактор випуску Василюк О. Д. Київ, 2005.

Епістолярна спадщина Агатангела Кримського (1890–1941). Т. II. 1918–1941 / Відповідальний редактор випуску Кучмаренко В. А. Київ, 2005.

Ковалівський А. П. Нарис життя і наукової діяльності академіка А. Ю. Кримського (з рукописної спадщини) // **Країни Сходу, Історія та сучасність.** Збірник статей. Київ, 1974.